

**КОМУНІКАТИВНО–ДИСКУРСИВНІ ПАРАМЕТРИ СУЧАСНОЇ
АНГЛОМОВНОЇ ПИСЬМОВОЇ ЛЕКЦІЇ
(У КОНТЕКСТІ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ)**

О.В. Свінцицька,

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Стаття присвячена вивченню комунікативно–дискурсивних параметрів сучасної англійської письмової лекції. Виокремлюються різні особливості письмової англійської лекції та основні функції самої лекції. Сформульовані вимоги до складення письмової лекції.

Ключові слова: *комунікативно–дискурсивні параметри, англійська письмова лекція, основні функції.*

Процеси європейської інтеграції дедалі сильніше впливають на таку важливу сферу життя українського суспільства, як освіта. Болонський процес – це інтеграція самоідентифікації і самоусвідомлення в європейському контексті, що передбачає зміцнення взаємозв'язків та покращення взаєморозуміння між різними освітніми системами.

Мета нашої статті розкрити і показати на прикладах ключові комунікативно–дискурсивні параметри сучасної англійської письмової лекції, оскільки ми прагнемо покращити взаєморозуміння і мобільність як студентів, так і викладачів.

На сучасному етапі розвитку освіти в Україні *лекція* є важливою ланкою і доцільною формою організації навчання у вищому навчальному закладі. Її загальним призначенням є формування у студентів орієнтовної основи для оволодіння знаннями, уміннями, навичками, їх позитивного ставлення до життєвих реалій. Слово “*лекція*” у перекладі з латинської мови означає “*lectio*” – читання, а лектор – “*lector*”, читець. Лекція активно застосовувалася у середньовічних університетах у формі читання й коментування викладачем тексту книг. В історії розвитку вона стала важливою формою словесного, особистісного впливу викладача, оратора на людину.

Лекція є системним, глибинним і зрозумілим викладом навчального матеріалу. Призначення лекції не в тому, щоб викласти всю необхідну інформацію по темі, а в тому, щоб допомогти засвоїти фундаментальні проблеми з дисципліни, оволодіти методами наукового пізнання, запропонувати найновіші досягнення наукової думки.

Прагматичною метою автора–лектора є найбільш адекватне “донесення” повідомлення до студента, привертання уваги читача і спрямування її на повідомлення та збереження його зацікавленості (М.О. Соколова, К.П. Гінтовт, Л.О. Кантер та інші).

Лекція як формат автороцентричного типу має певний набір ознак, до яких належать: 1) персуазивний характер; 2) дидактичне спрямування; 3) інформативність; 4) дотримання заздалегідь визначеної послідовності викладу матеріалу тощо. До основних прагматичних вимог належать наявність аудиторії/читачів, що виступає реципієнтом висловлювання, які чинять вплив не тільки на модель дискурсу, а й на стратегії досягнення комунікативної мети.

Знайти альтернативу лекції вкрай важко, адже вона виконує ряд дуже важливих функцій, серед яких:

– *інформаційна функція* лекції дозволяє у найбільш концентрованій формі зосередити ту інформацію, що репрезентує зміст освіти; поряд з передачею системи потрібних знань про предмет допомагає студентам самостійно вибудувати цю систему в процесі “образ – мислення”;

– *методологічна функція* лекції забезпечує вироблення певного наукового підходу до предмета, його вивчення у русі й розвитку;

– виховна функція лекції має свої специфічні особливості, оскільки, з одного боку, спонукає викладача самоудосконалюватися на педагогічній ниві, а з іншого – формує ціннісні, моральні орієнтири слухачів, їх громадську активність, розуміння соціальних і професійних норм поведінки;

– розвиваюча функція лекції пов'язана із завданням формування пізнавальної активності аудиторії, вимагає ведення лекційного викладання як процесу самостійного творчого пізнання. Згідно цього завданням лекції є включення аудиторії в процес наукового пошуку, разом з аудиторією заново осмислити цей процес, підводячи слухачів (курсантів, студентів) до самостійного усвідомлення одержаних висновків;

– орієнтуюча функція лекції дозволяє спрямувати слухача (курсанта, студента) в потоці інформації, одержаної із різноманітних джерел – лекцій, семінарських та практичних занять, вивчення навчальної та наукової літератури тощо. Здійснюючи огляд наукової літератури, розкриваючи сутність наукових шкіл, аналізуючи теоретичні положення, лектор виділяє основне, істотне, вказує на правильний шлях вирішення поставлених завдань, допомагає виділити головне і відкинути зайве, вибудовує одержану наукову інформацію в чітку систему;

– організаційна функція лекції надзвичайно значуща, саме вона робить лекцію незамінною, найважливішою ланкою навчального процесу. У всій багатоманітності форм і методів навчальної діяльності тільки лекція здатна об'єднати всі елементи складного процесу пізнання, організувати й спрямувати процес для досягнення поставлених педагогічних цілей;

– діагностична функція проявляється у тому, що, читаючи лекцію, викладач водночас при здійсненні зворотного зв'язку відзначає, які з питань важко сприймалися аудиторією, що у подальшому може викликати ускладнення на семінарських заняттях; як у подальшому можна удосконалити виклад даної теми тощо;

– стимулююча функція виражається в тому, що після лекції виникає бажання пізнати ще більше, знайти відповіді на ті питання, які зацікавили своєю неоднозначністю, проблематичністю;

– систематизуюча функція полягає у тому, що саме лекція дозволяє наочно продемонструвати місце навчальної дисципліни у системі наук, виявити міжпредметні й міждисциплінарні зв'язки, втілювати правило: “Навчай спеціальності, а не окремому предмету” [1, с.192].

Лекційний матеріал є основою інформації. Він розкриває понятійний апарат конкретної галузі знань, її проблеми, дає цілісне уявлення про предмет і показує взаємозв'язок з іншими дисциплінами.

Лекція може бути представлена як в усній формі перед аудиторією студентів, так і в письмовій формі. Усному науково-навчальному тексту властивий різний ступінь експресивності – оптимального засобу передавання змісту в мовленні, виразності, включати в себе, залежно від стилю, екстралінгвістичних факторів та намірів мовця, емоційний аспект, логічний аспект або їх поєднання. Просодика тексту забезпечує успіх та ефективність.

Письмові фіксації лекцій, в свою чергу, розраховані на спілкування з необмеженою кількістю осіб. Їм характерна точність, послідовність і лаконічність викладу фактів, гранична чіткість у висловлюваннях.

Оскільки **предметом нашого дослідження** є комунікативно–дискурсивні параметри сучасної англійської письмової лекції, то саме їх систематизоване вивчення проводилось на матеріалі письмових англійських лекцій із загального мовознавства.

Під час генерування письмових фіксацій лекцій автор–лектор враховує наступні особливості:

– науковість та інформативність викладення матеріалу лекції, застосування при цьому сучасних наукових підходів;

- наявність чітко систематизованої і методично обробленої сучасної наукової інформації;
- логічність, послідовність та системність висвітлення змісту навчальної інформації;
- доказовість і аргументованість викладу основних положень;
- доступність, чіткість пояснення, інтерпретації наукових положень;
- посилання на свіжі і достовірні факти, обов'язково вказуючи на джерело інформації;
- підбір у підтвердження своїх думок цитат найбільших авторитетів;
- аналіз різних точок зору щодо вирішення поставленої проблеми;
- наведення достатньої кількості переконливих фактів і прикладів до матеріалу;
- роз'яснення ввідних термінів і назв;
- підсумування основних положень лекційного матеріалу і формулювання висновків;
- подання списку додаткових джерел до матеріалів лекції.

Процедура підготовки лекційного матеріалу викладачем–лектором є складною, займає багато часу і зусиль. Однак, якщо лекційний матеріал викладений на відповідному теоретичному і методичному рівні, то лекція має велику пізнавальну цінність.

Основними структурними компонентами сучасної англійської лекції є:

- *вступ*;
- *основна частина (виклад навчального матеріалу)*;
- *висновки/заклучна частина*.

Кожна частина має певну функцію. Це обов'язкові складові кожної лекції, однак “логічна стрункість, зіставлення і взаємозв'язків окремих частин лекції є необхідними умовами її успіху” [Зарецька 1998: 95].

Вступ психологічно вводить студента–читача в процес сприймання. Він має бути коротким, живим та виразним: функціонально це “камертон”, який має настроїти студента–читача на продуктивну навчальну роботу. Традиційними складовими вступу є: вступне зауваження, мотивація актуальності теми, формулювання мети лекції, огляд головних питань теми, подання короткої характеристики основної рекомендованої літератури.

Вступне зауваження – це свого роду “гачок”, на який зачіплюють увагу студента–читача. Нетрадиційними варіантами вступу можуть бути: цікаве, захоплююче повідомлення, гумористичне зауваження; власні роздуми; питання або навіть ряд питань, що звернені до читача, цитата тощо.

Основна частина лекції тісно поєднується із вступною частиною. В ній головне місце приділяється викладенню основного змісту матеріалу теми, його аналізу, узагальненню висунутих положень. При викладенні основного матеріалу автори–лектори використовують наступні мовні засоби: а) для пояснення матеріалу: *remember that; to distinguish; notice that; note that; consider for instance; to focus on smth; consider the following*; б) для аналізу матеріалу: *as we see, as a result, to analyze, to differentiate*. Для успіху лекції важливе значення має поділ матеріалу на розділи, основні питання.

В подальшому викладі, як правило, автор–лектор послідовно спрямовує читача на розуміння ідей лекції, застосовуючи різні докази науково–теоретичних положень, ілюструючи їх прикладними. Важливо довести короткі узагальнюючі висновки з питань теми.

Заклучна частина лекції є не менш важливою. Автор–лектор підводить висновок про основні поняття, положення, теорії, що розглядалися, дає спрямування подальшій самостійній роботі студентів.

Отже, дослідивши сучасні письмові англійські лекції, було з'ясовано, що основними прагматичними вимогами до письмової фіксації лекції є:

1. Чітка структура:

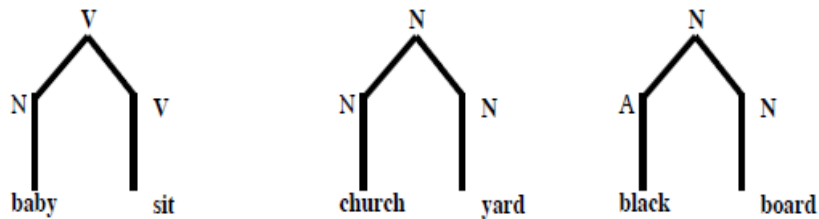
- визначення актуальності теми, мобілізація уваги студента–читача;
- наявність плану лекцій, що спрямовує студента на осмислення теми;
- послідовне логічне розкриття теми;
- нагадування змісту попередньої лекції, пов'язання його з новим матеріалом;
- підсумки стосовно основних положень лекції;
- в кінці лекції автор–лектор пов'язує закінчення з початком, щоб підкреслити вичерпність змісту даної теми.

2. Мова лекції повинна бути правильною як у граматичному, так і у стилістичному плані.

3. Форма лекції має бути живою, цікавою і супроводжуватись різноманітними графіками, схемами, прикладами, які гармонійно доповнюють висвітлений автором–лектором матеріал. Наприклад:

The simplest way to form new words out of old elements is by compounding, a mechanism illustrated below: (P. Schlenker – *Ling 1* – Introduction to the Study of Language UCLA, Winter 2006)

(4)

4. Автор–лектор зацікавлює студента–читача за допомогою різноманітних питань. Наприклад:

a) *Does the form of language alter way people learn to communicate? The answer is no: deaf people “think” in sign, dream in sign, plan in sign, “talk” to themselves, children “babble”, children make the same types of errors as speaking children, e.g. at age of 2, they mix up “me” and “you” even though signs appear to be iconic. All this shows that language is so fundamental to humans that it emerges even in the absence of hearing* (P. Schlenker – *Ling 1* – Introduction to the Study of Language UCLA, Winter 2006)

б) *Is language simple or is it complex? Answer: It is simple for those creatures who have evolved to use it. (Gleitman)* (P. Schlenker – *Ling 1* – Introduction to the Study of Language UCLA, Winter 2006)

Важливою складовою частиною лекційного процесу є відповіді на запитання.

5. Лекційний матеріал характеризується насиченістю дискурсивно маркованих одиниць типу *note, remember, of course, it is worth noting*:

a) **Note:** *We can see here that syntactic trees have an advantage that was not discussed in previous lectures: they give us a very easy way to define semantic rules (=rules of semantic interpretation).* (P. Schlenker – *Ling 1* – Introduction to the Study of Language UCLA, Winter 2006)

б) **Remember** *(from earlier Lecture Notes) that negative polarity items are licensed only in downward–entailing environments.* (P. Schlenker – *Ling 1* – Introduction to the Study of Language UCLA, Winter 2006)

в) **Of course** *as stated this rule is very crude, but it does give us an idea of how we may have knowledge of a potentially infinite number of sentences.* (P. Schlenker – *Ling 1* – Introduction to the Study of Language UCLA, Winter 2006)

г) **It is worth noting** *that this little procedure, which has only three rules, can be applied to sentences of arbitrary complexity.* (P. Schlenker – *Ling 1* – Introduction to the Study of Language UCLA, Winter 2006)

Виокремлені комунікативно–дискурсивні маркери дають змогу привернути увагу студента–читача до найважливіших фрагментів тексту.

Ці вимоги є комплексом зовнішніх педагогічних умов, які є необхідними, але недостатніми для забезпечення продуктивної навчально-пізнавальної активності студентів на лекції. Вагомими є також індивідуальні особливості автора-лектора.

Письмові фіксації сучасних лекції стимулюють студентів-читачів до самостійного опрацювання матеріалу англомовних текстів.

КОММУНИКАТИВНО-ДИСКУРСИВНЫЕ ПАРАМЕТРЫ СОВРЕМЕННОЙ АНГЛИЙСКОЙ ПИСЬМЕННОЙ ЛЕКЦИИ

О.В. Свиницкая

Статья посвящена изучению коммуникативно-дискурсивных параметров современной английской письменной лекции. Выделяются различные особенности письменной английской лекции и основные функции самой лекции. Сформулированы требования к составлению письменной лекции.

Ключевые слова: коммуникативно-дискурсивные параметры, английская письменная лекция, основные функции.

COMMUNICATIVE AND DISCURSIVE PARAMETERS OF THE MODERN ENGLISH WRITTEN LECTURE.

O. Svintsytska

The article highlights the studying of communicative and discursive parameters to the modern English written lecture. Different peculiarities of the written English lecture and the main functions of the lecture are selected. The main requirements to the compiling of the written lecture are formulated.

Key words: communicative and discursive parameters, English written lecture, functions.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої школи. Курс лекцій: модульне навчання / А. М. Алексюк. – К.: Вища школа, 1998. – 192 с.
2. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования / И.Р. Гальперин. – М.: Наука, 1981. – 139с.
3. Зарецкая Е.Н. Риторика: Теория и практика речевой коммуникации / Е.Н. Зарецкая. – М.: Дело, 1998. – 470 с.
4. Корсак К. Традиційні уроки та лекції: сучасний стан і перспективи / К. Корсак, Т. Зінченко // Вища освіта України.– 2002. – № 3. – С.75–80.
5. Крамаренко, В.И. Методика преподавания экономических дисциплин: Учеб. пособие / В.И. Крамаренко и др. - Симферополь: Таврида, 1999.
6. Штакіна Л.О. Вербалізація лекційного дискурсу в гендерному аспекті / Л.О. Штакіна, О.І. Молібог // Вісник Житомирського державного університету. Філологічні науки. – 2010. – Вип. 51. – С. 77–80.

Надійшла до редакції 8 листопада 2010 р.